

Labāka saskaņotība straujākai attīstībai

Toms Rostoks

Kāpēc nepieciešama saskaņotības principa ievērošana attīstības sadarbības politikā?

Pēdējās desmitgadēs uzmanības centrā ir nokļuvis jautājums par nepieciešamību nodrošināt saskaņotību starp attīstības sadarbības politiku un citām politikām. Šī tendence norāda uz ciešo savstarpējo atkarību starp attīstītajām un attīstības valstīm, un mērķis ir novērst gadījumus, kad attīstītās valstis ar vienu roku palīdzību sniedz, bet ar otru roku situāciju attīstības valstīs padara sliktāku. Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības Organizācijas eksperti ir nonākuši pie secinājuma, ka ar palīdzības sniegšanu vien ir par maz, lai nodrošinātu attīstības valstu izaugsmi un ka ir nepieciešama dažādu attīstīto valstu ārējo attiecību aspektu koordinācija. Sīkāka informācija atrodama šīs organizācijas mājas lapā attīstības sadarbības politikas saskaņotības sadaļā.¹

Prakse rāda, ka grandiozi panākumi politikas saskaņotības jomā pagaidām nav gūti un, ka atsevišķas attīstīto valstu politikas kā enerģētikas politika, tirdzniecības politika, lauksaimniecības politika un klimata pārmaiņu politika ir pretrunā ar attīstības sadarbības politikas mērķiem. Zemāk tiek sīkāk izklāstīti daži vispārīgi piemēri, kā atsevišķas attīstīto valstu politikas var nonākt pretrunā ar attīstības sadarbības politikas mērķiem.

Klimata pārmaiņas un attīstība

Klimata pārmaiņas ir process, par kura norisi klimata zinātnieki ir spējuši panākt vienošanos, ka tas notiek un, ka globālā vidējā temperatūra ceļas cilvēku rīcības rezultātā. Diemžēl klimata pārmaiņas akcentē netaisnību, kāda pastāv attīstīto un attīstības valstu attiecībās. Klimata pārmaiņas ir attīstīto valstu iedzīvotāju ekonomisko aktivitāšu izraisītas, taču visvairāk no tām cieš attīstības valstu iedzīvotāji, kuru radītās siltumnīcas efektu izraisīto gāzu emisijas ir nenozīmīgas. Ja attīstīto valstu iedzīvotāji pārsvarā spēs pielāgoties klimata pārmaiņām, tad attīstības valstu iedzīvotāju rīcībā nav ne resursu, ne zināšanu, lai tām pielāgotos. Bažas rada tas, ka pagaidām attīstītās valstis neizrāda pietiekamu gatavību, lai palīdzētu attīstības valstu iedzīvotājiem pielāgoties pārmaiņām, kuras turīgās valstis pašas ir radījušas. Pastāv iespēja, ka daļa no patlaban sniegtās palīdzības varētu tikt novirzīta, lai palīdzētu attīstības valstīm pielāgoties notiekošajām klimata pārmaiņām. Tādējādi daļa finansējuma tiktu atņemta patlaban īstenotām attīstības sadarbības aktivitātēm. Šāda iespējamība ir izraisījusi asu nevalstiskā sektora pretestību, jo pastāv uzskats, ka finansējumu klimata pārmaiņu pielāgošanās projektiem vajadzētu piešķirt papildus pašreizējiem attīstības sadarbībai atvēlētajiem līdzekļiem.

Enerģētika un attīstība

¹ Policy Coherence for development, OECD.

http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_18532957_1_1_1_1_1,00.html

Pēdējos gados attīstītās valstis ir spērušas soļus, lai palielinātu atjaunojamo resursu īpatsvaru enerģijas patēriņā. Šis solis kopumā ir vērtējams pozitīvi, tomēr, piemēram, biodegvielas ražošanai ir nepatīkamas un sākotnēji neparedzētas sekas. Biodegvielas kultūru audzēšanai ir nepieciešamas lielas zemes platības. Tā kā ES valstīs lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības ir ierobežotas, tad biodegvielas kultūras aizvien vairāk sāk audzēt attīstības valstīs, kur tādējādi mazākas zemes platības tiek izmantotas pārtikas audzēšanai. Pastāv iespēja, ka pirms dažiem gadiem novēroto pārtikas cenu celšanos vismaz daļēji izraisīja tas, ka lielas lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības tika pārorientētas uz biodegvielas kultūru audzēšanu, kā rezultātā pieauga pārtikas cenas. No 2008.gada pārtikas krīzes visvairāk cieta attīstības valstu iedzīvotāji, un daļēji tam par iemeslu ir fakts, ka attīstīto valstu realizētā enerģētikas politika ir pretrunā ar attīstības sadarbības politikas mērķiem.

Tirdzniecība un attīstība

Tirdzniecības liberalizācija tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem instrumentiem attīstības veicināšanai, proti, attīstības valstīm ir nepieciešama piekļuve turīgo valstu tirgiem. Praksē tomēr tirdzniecības liberalizācija ir abpusēja, un atvērti tiek ne tikai attīstīto, bet arī attīstības valstu tirgi. Palielinot tirgus atvērtību, izrādās, ka attīstības valstu ražotāji bieži vien nespēj konkurēt ar turīgo valstu ražotājiem. No vienas puses, patērētāji pozitīvi novērtē cenu pazemināšanos tirdzniecības liberalizācijas rezultātā, tomēr, no otras puses, ja konkurēt nespējīga izrādās liela daļa attīstības valstu ražotāju, tad izpostītas tiek veselās nozares un bez darba paliek tūkstošiem cilvēku. Īpaši postoši ir tie gadījumi, kad konkurences cīņā ar citu valstu ražotājiem zaudē pārtikas ražotāji un kad attīstības valstis kļūst par pārtikas importētājām. Ir zināmi daudzi gadījumi, kad attīstības valstīs pēc tirgus atvēršanas izzūd vairākas ražošanas nozares, piemēram, piensaimnieki nespēj sacensties ar importēto piena pulveri, bet putnu audzētāji zaudē konkurences cīņā ievestajai saldētajai putnu gaļai. Šādi gadījumi neveicina attīstību un norāda uz to, ka tirdzniecības liberalizācijai var būt postošas sekas.

Migrācija un attīstība

Eiropas attīstītās valstis aizvien vairāk sāk lūkoties uz migrācijas politiku kā instrumentu, ar kura palīdzību būtu iespējams piesaistīt spējīgākos prātus no citām zemēm tādējādi vismaz daļēji atrisinot demogrāfiskās problēmas. Zilās kartes ieviešana ir viens no nesenajiem piemēriem ES valstu vēlmei kontrolēt migrāciju un piesaistīt labi izglītotus speciālistus. No vienas puses, šādas politikas ieviešana ir Eiropas valstu interesēs, taču, no otras puses, tādējādi tiek apdraudēta trūcīgo valstu attīstība, jo ar šādas sistēmas palīdzību tiktu radīti priekšnosacījumi tam, lai no šīm valstīm uz Eiropu aizplūstu spējīgākie speciālisti. Nepārdomāta migrācijas politika var nonākt pretrunā ar attīstības sadarbības mērķiem.

Saskaņotības principa ieviešana ES darbībā

Latvija ir viena no ES dalībvalstīm un caur savu dalību ES attīstības sadarbības politikā un lēmumu pieņemšanas procesā kopumā sniedz ieguldījumu attīstības valstu izaugsmē. Līdz ar to Latvija ir līdzatbildīga par saskaņotības principa ieviešanu ES attiecībās ar attīstības valstīm. Jautājums par politiku saskaņotību attīstības mērķu

sasniegšanā ir bijis aktuāls jau kopš pašiem attīstības sadarbības politikas īstenošanas pirmsākumiem, tomēr pēdējos gados tam ir tikusi pievērsta daudz lielāka uzmanība. Par to liecina fakts, ka Eiropas Komisija kopš 2007.gada izstrādā ziņojumus, kuros tiek novērtēta dažādu politiku saskaņotība ar attīstības sadarbības politikas mērķiem.

Līdz šim ir tikuši izstrādāti divi ziņojumi (2007.gadā² un 2009.gadā³), un Eiropas Komisija ir identificējusi 12 politikas, kuru realizācija būtiski ietekmē Eiropas Savienības iespējas sasniegt attīstības sadarbības politikas ietvaros izvirzītos mērķus.

Attīstību ietekmē sekojošas politikas:

- tirdzniecības politika,
- vides politika,
- klimata pārmaiņu politika,
- drošības politika,
- lauksaimniecības politika,
- zivsaimniecības politika,
- nodarbinātības politika,
- migrācijas politika,
- zinātnes un pētniecības politika,
- transporta politika,
- enerģētikas politika,
- informācijas sabiedrības politika.

Pats fakts, ka attīstības sadarbības politikas rezultātus ietekmē tik liels dažādu politiku skaits, liecina, ka pilnīgas politiku saskaņotības panākšana ir tikpat kā neizpildāms uzdevums, tomēr ES valstu spēkos ir novērst vismaz pašas negatīvākās šo politiku izpausmes. Uz šādu nepieciešamību tiek norādīts CONCORD (Eiropas NVO federācija, kas darbojas starptautiskās attīstības, humānās palīdzības un attīstības izglītības sfērā) 2009.gada ziņojumā, kur kritiski tiek izvērtēta saskaņotības principa īstenošana starp dažādām ES politikām, kas būtiski ietekmē attīstības valstis.⁴ Tas nozīmē, ka politiku saskaņotības nodrošināšanā ļoti būtiska ir efektīvas partnerības veidošana starp valsts institūcijām un nevalstisko sektoru. Attīstības NVO uzdevums ir uzraudzīt politiku saskaņotības principa ieviešanu praksē un norādīt uz gadījumiem, kad augstākminēto politiku īstenošana apdraud attīstības mērķu sasniegšanu.

Rīga, 2010.gada 11.oktobris

---

² EU Report on Policy Coherence for Development. European Commission, 2007.

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/Publication_Coherence_DEF_en.pdf

³ EU 2009 Report on Policy Coherence for Development. European Commission, 2009.

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/SEC_PDF_2009_1137_F_ACTE_PCD_EN.pdf

⁴ Spotlight on Policy Coherence. 2009 Report. CONCORD, 2009.

http://www.concordeurope.org/Files/media/internetdocumentsENG/5_Press/1_Press_releases/00pressreleases2009/CONCORD_PCD-Spotlight-report_light.pdf